

3. Lyra, Yu 2023. 'Heopolitychni oriientyry novoyi Ukrainy. Ukrayinskyy natsionalizm. Osnovy ideolohiyi (Geopolitical Guidelines of New Ukraine. Ukrainian Nationalism. Fundamentals of Ideology)', ed. O. Odnorozhenko, Kyiv : Vydavnytstvo Marka Velyka, pp. 65–81.
4. Malynov's'kyi, AT 2022, 'Romantychna istoriozofiya A. Mitskevycha. Emotsiyyi, prostir, imperiya (Romantic Historiography of A. Mickiewicz. Emotions, Space, Empire)'. *Kyivski polonistychni studiyi*, T. 38, s. 11–23.
5. Morozov, A 2014, "'Inshyy" yak tsentral'na problema etyky E. Levinas (The "Other" as Central Problem in the Ethics of E. Levinas)'. *Skhid*, No. 2, s. 158–162.
6. Pylypenko, SH 2020, *Zemlya u filosof's'komu postneklasychnomu dyskursi: monohrafiya (Earth in the Post-Nonclassical Philosophical Discourse: a Monograph)*, Kharkiv : FOP Panov A. M., 316 s.
7. Pohorielov, OF & Karpenko, MV 2024, 'Antropnyi pryntsyp struktury svitohlyadu (The Anthropic Principle in the Structure of Worldview)'. *Epistemological Studies in Philosophy, Social and Political Sciences*, T. 7, No. 2, s. 100–106.
8. Lovelock, JE 1979. *Gaia: A New Look at Life on Earth*. Oxford : Oxford University Press, 157 p.
9. LeVasseur, T 2024. 'The Soil is Alive: Cultivating Human Presence Towards the Ground Below Our Feet'. *Open Cultural Studies*. 8. Article 0010. Available from : <<https://doi.org/10.1515/culture-2024-0010>>. [24 April 2025].
10. McElwee, P 2021. 'The Role of Soils in Learning and Inspiration, Physical and Psychological Experiences, and in Supporting Identities'. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 376(1834), 20200184. Available from : <<https://doi.org/10.1098/rstb.2020.0184>>. [24 April 2025].
11. Metcalf, R 2012. 'Rethinking 'Bodenständigkeit' in the Technological Age'. *Research in Phenomenology*, No 42, pp. 49–66. Available from : <<https://doi.org/10.1163/156916412X628748>>. [24 April 2025].
12. Morton, T 2013. *Hyperobjects: Philosophy and Ecology after the End of the World*. Minneapolis : University of Minnesota Press, 236 p. (Posthumanities; vol. 27).
13. Ruse, M 2013. *The Gaia Hypothesis: Science On a Pagan Planet*. Chicago and London : University of Chicago Press, xiv + 251 p.

Прорецензовано / Reviewed

04.05.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publication

11.05.2025

DOI 10.33930/ed.2019.5007.53(3-4)-7

УДК 141.3:17.023.34

ЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ В ТІНІ МАШИНОЇ ВІЙНИ: ЕТИЧНІ ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ВИКЛИКИ

Р. К. Філоненко

Анотація.

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах активного розвитку інноваційних технологій військові дії все частіше називають "війною технологій" чи "протистоянням машин". На цьому тлі особливої гостроти набуває питання збереження людських цінностей та дотримання етичних норм у війні, в якій рішення про життя чи смерть дедалі частіше приймаються не людьми, а алгоритмами. Дослідження цієї проблематики дозволяє критично оцінити сталість людських цінностей в умовах радикальної автоматизації та сформуванати засади контролю за використанням автономних бойових систем.

Постановка проблеми. Активне впровадження автономних бойових систем і штучного інтелекту у сферу ведення війни трансформує саму сутність збройного конфлікту. Традиційні уявлення про мораль, гідність, відповідальність і цінність людського життя піддаються серйозним випробуванням. Рішення, які раніше були виключною прерогативою людини, дедалі частіше делегуються технологічним системам, у яких закладено алгоритмічну логіку, а не етичні міркування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика збереження людських цінностей в умовах стрімкого впровадження автономних військових технологій стала предметом активного дослідження у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, у роботах

К. М. Ткаченко, С. В. Белая, П. Асаро, І. Марсале-Котцур, О. В. Костенка, М. Сассолі розглядаються етичні аспекти застосування автономних систем озброєння, а також наслідки делегування рішень, пов'язаних із застосуванням сили, технічним алгоритмам. У свою чергу, дослідження О. П. Котляренка, Л. І. Приполової, М. Кертіса, Р. Г. Мелікова акцентують увагу на правових викликах функціонування автономних систем у рамках міжнародного гуманітарного права.

Постановка завдання. Ключовою метою даного дослідження виступає проведення аналізу етичних та екзистенційних викликів збереження людських цінностей в умовах машинної війни. Враховуючи поставлену мету, визначено наступні завдання: по-перше, визначити передумови формування концепції дотримання моралі в умовах війни; по-друге, проаналізувати особливості використання автономних систем та прийняття рішень машинами в умовах війни; по-третє, визначити етичні та екзистенційні проблеми автоматизації війни; по-четверте, запропонувати шляхи вирішення етичних та екзистенційних загроз збереження людських цінностей в умовах машинної війни. Вирішення поставлених задач вимагає міждисциплінарного підходу із залученням філософії, етики, права, технологічних і безпекових наук.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах стрімкого розвитку автономних систем озброєння, штучного інтелекту та безпілотних технологій перед людством постають нові моральні та філософські виклики. Збройні конфлікти поступово трансформуються із традиційних форм у "машинну війну", де рішення щодо застосування сили дедалі частіше приймаються не людиною, а алгоритмом. Такий зсув у способах ведення війни супроводжується глибокими змінами у сприйнятті моральності, гідності та відповідальності як ключових гуманістичних цінностей. У центрі дослідження постає питання допустимості делегування рішень про життя і смерть технічним системам, позбавленим здатності до морального судження. Водночас актуалізуються проблеми емоційного дистанціювання, знеособлення бойових дій та розмитості меж відповідальності за насильство. Це зумовлює необхідність філософського осмислення природи морального вибору в умовах глибокої автоматизації війни.

Висновки. На основі проведеного аналізу встановлено, що машинна війна становить принципово новий виклик не лише для сфери військової стратегії, а й для моральної структури людського буття. Втрата контролю над автономними алгоритмами несе загрозу не лише фізичному знищенню, а й моральній деградації, що підриває підвалини гідності, відповідальності та гуманності. У таких умовах збереження людських цінностей вимагає переосмислення етичних засад і їх адаптації до нових технологічних реалій. Подолання етичних та екзистенційних викликів, що супроводжують розвиток автономних бойових систем, потребує формування нових філософських підходів, орієнтованих на поєднання технологічної ефективності з гуманістичними принципами. Таким чином, забезпечення збереження людських цінностей в умовах технологічно зумовленої трансформації війни потребує міждисциплінарного підходу, який охоплює філософські, правові, технічні й гуманітарні виміри

Ключові слова: людські цінності, екзистенційні виклики, дегуманізація, відповідальність, машинна війна, етика війни, автономні технології.

HUMAN VALUES IN THE SHADOW OF MACHINE WAR: ETHICAL AND EXISTENTIAL CHALLENGES

Ruslan Filonenko

Abstract.

Relevance of the research. In the current context of rapid innovation development, warfare is increasingly referred to as a "technological war" or a "confrontation of machines". Against this background, the issue of preserving human values and adhering to ethical standards in a war where decisions about life and death are increasingly made not by people but by algorithms becomes especially relevant. Studying this issue allows for a critical evaluation of the sustainability of human values under the conditions of radical automation and enables the formation of a framework for controlling the use of autonomous combat systems.

Problem statement. The active integration of autonomous combat systems and artificial intelligence into warfare is transforming the very nature of armed conflict. Traditional concepts of morality, dignity, responsibility, and the value of human life are being seriously challenged. Decisions that were previously the exclusive prerogative of human beings are increasingly delegated to technological systems governed by algorithmic logic rather than ethical reasoning.

Analysis of recent research and publications. The problem of preserving human values amidst the rapid deployment of autonomous military technologies has become the subject of thorough research by both domestic and foreign scholars. In particular, the works of K. M. Tkachenko, S. V. Bielai, P. Asaro, I. Marszalek-Kotzur, O. V. Kostenko, and M. Sassòli explore the ethical implications of using autonomous weapon systems and the consequences of delegating decisions related to the use of force to technical algorithms. Meanwhile, the studies of O. P. Kotlyarenko, L. I. Prypolova, M. Curtis, and R. G. Melikov emphasize the legal challenges of employing such systems within the framework of

international humanitarian law.

Research task. *The main aim of this study is to conduct a comprehensive analysis of the ethical and existential challenges to preserving human values in the era of machine warfare. The objectives include: first, to identify the prerequisites for developing a concept of wartime morality; second, to analyze the features of using autonomous systems and machine decision-making in military contexts; third, to define the ethical and existential issues brought by the automation of war; and fourth, to propose strategies for mitigating the ethical and existential threats to human values in machine warfare. Addressing these objectives necessitates an interdisciplinary approach involving philosophy, ethics, law, technology, and security studies.*

Main material presentation. *In the present era of rapid advancement of autonomous weaponry, artificial intelligence, and unmanned systems, humanity is facing unprecedented moral and philosophical challenges. Armed conflicts are gradually evolving from traditional forms into "machine warfare", where decisions on the use of force are increasingly made not by humans but by algorithms. This shift in warfare is accompanied by profound changes in the understanding of morality, dignity, and responsibility as key humanistic values. Central to this research is the question of whether it is permissible to delegate life-and-death decisions to technical systems incapable of moral judgment. Also highlighted are issues of emotional detachment, depersonalization of combat, and blurred accountability for acts of violence. These challenges necessitate a philosophical rethinking of the nature of moral choice in the deeply automated context of modern warfare.*

Conclusions. *The conducted analysis shows that machine warfare presents a fundamentally new challenge not only to military strategy but also to the moral structure of human existence. The loss of control over autonomous algorithms poses risks not only of physical destruction but also of moral degradation, threatening the very foundations of dignity, responsibility, and humanity. Under such conditions, preserving human values requires the re-evaluation and adaptation of ethical principles to new technological realities. Overcoming the ethical and existential challenges related to the development of autonomous combat systems demands the creation of new philosophical approaches that integrate technological efficiency with humanistic values. Therefore, ensuring the preservation of human values in technologically transformed warfare requires an interdisciplinary strategy encompassing philosophical, legal, technical, and humanitarian dimensions.*

Keywords: *human values, existential challenges, dehumanization, responsibility, machine warfare, ethics of war, autonomous technologies.*

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах активного розвитку інноваційних технологій військові дії все частіше називають *війною технологій* чи *протистоянням машин*: автономні системи озброєння, використання безпілотних систем та штучного інтелекту, кардинально трансформують зовнішній прояв конфліктів та моральні аспекти їх сприйняття. На цьому тлі особливої гостроти набуває питання збереження людських цінностей та дотримання етичних норм у війні, в якій рішення про життя чи смерть дедалі частіше приймаються не людьми, а алгоритмами.

Зосередження уваги на етичних та екзистенційних викликах машинної війни є ключовим для осмислення майбутнього людства. Дослідження цієї проблематики дозволяє критично оцінити сталість людських цінностей в умовах радикальної автоматизації та сформулювати засади контролю за використанням автономних бойових систем. Ці питання мають не лише теоретичну, а й практичну вагу, оскільки сприяють розвитку норм міжнародного гуманітарного права, формуванню етичних стандартів ведення війни та політик безпеки, а також допомагають визначити роль людини в технократичному світі.

Постановка проблеми. Активне впровадження автономних бойових систем і штучного інтелекту у сферу ведення війни трансформує саму сутність збройного конфлікту. Традиційні уявлення про мораль, гідність, відповідальність і цінність людського життя піддаються серйозним випробуванням. Рішення, які раніше були виключною прерогативою людини, дедалі частіше делегуються технологічним системам, у яких закладено алгоритмічну логіку, а не етичні міркування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. **Аналіз останніх досліджень.** Проблематика збереження людських цінностей в умовах стрімкого впровадження автономних військових технологій стала предметом активного дослідження у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, у роботах П. Асаро, С. В. Белая, О. В. Костенка, І. Марсалека-Коцур, М. Сассолі, К. М. Ткаченка, розглядаються етичні аспекти застосування автономних систем озброєння. Дослідники підкреслюють, що практики, пов'язані із застосуванням технологічних алгоритмів, потребують нових нормативних стандартів, у межах яких концепт відповідальності має не лише відповідати викликам

сучасності, а й враховувати права людини [5]. У свою чергу, дослідження М. Кертіса, О. П. Котляренко, Л. І. Приполової, Р. Г. Меликова акцентують увагу на правових викликах функціонування автономних систем у рамках міжнародного гуманітарного права. Вказується на потребу всебічного діалогу, що свідчить про міждисциплінарний характер зазначеної теми і вимагає публічного дискурсу [4].

Попри значну кількість публікацій, питання комплексного осмислення морально-етичних та екзистенційних вимірів машинної війни, зокрема в контексті гідності, відповідальності та цінності людського життя, досі лишається недостатньо систематизованим у сучасній гуманітарній науці. Особливої ваги ця тематика набуває в умовах триваючих військових конфліктів, які демонструють як практичні наслідки автономізації воєнних дій, так і загрози ерозії морального фундаменту цивілізації. Це засвідчує не лише наукову новизну дослідження, але й потребу подальшого філософського осмислення, здатного окреслити ціннісні орієнтири для людства в епоху зростаючої технологічної автономії.

Постановка завдання. Ключовою метою даного дослідження виступає проведення аналізу етичних та екзистенційних викликів збереження людських цінностей в умовах машинної війни. Враховуючи поставлену мету, визначено наступні завдання: по-перше, визначити передумови формування концепції дотримання моралі в умовах війни; по-друге, проаналізувати особливості використання автономних систем та прийняття рішень машинами в умовах війни; по-третє, визначити етичні та екзистенційні проблеми автоматизації війни; по-четверте, запропонувати шляхи вирішення етичних та екзистенційних загроз збереження людських цінностей в умовах машинної війни. Вирішення поставлених задач вимагає міждисциплінарного підходу із залученням філософії, етики, права, технологічних і безпекових наук. Без такого осмислення існує ризик руйнування фундаментальних засад людського існування в умовах новітніх воєнних реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку військових технологій, зокрема штучного інтелекту та автономних бойових систем, сутність збройних конфліктів зазнає суттєвих змін. Як підкреслює Ю. Н. Гарарі, високотехнологічні війська витісняють традиційні армії минулого, адже “генерали дедалі частіше делегують алгоритмам ухвалення найважливіших рішень” [9, с. 250]. Такий зсув радикально змінює саме поняття людської присутності на війні й ставить під сумнів здатність суспільства зберігати моральні критерії у світі, де швидкість бойових дій визначає не людська реакція, а тактова частота процесорів. Це зумовлює виникнення нових загроз для людської гідності, моральних цінностей і відповідальності. Одним із найбільших ризиків є зниження порогу для застосування автономних систем, що може призвести до їх ширшого використання у військових конфліктах. Як зазначає В. Мюлер, є очевидним, що “зниження перешкод для використання таких систем і зменшення ймовірності притягнення до відповідальності збільшить імовірність їхнього застосування” [11, с. 12]. У цьому контексті особливо актуальним є забезпечення *значущого людського контролю (meaningful human control)* для збереження моральних меж у процесі прийняття військових рішень.

Війна здавна слугувала випробуванням фундаментальних людських цінностей – життя, гідності та справедливості. Вже за часів стародавніх цивілізацій – Китаю, Індії та Греції – існували спроби нормативного регулювання воєнної поведінки, що втілювались у перших формах правил ведення війни, відомих сьогодні як *jus in bello*. Ці норми були покликані забезпечити дотримання засад гуманності навіть у межах збройного протистояння. У трактаті *Артхашастра*, що датується періодом Стародавньої Індії, вже простежується ідея необхідності обмежень на надмірну жорстокість у війнах. У Середньовіччі ця традиція отримала подальший розвиток у концепції *bellum iustum – справедливої війни*, що встановлювала моральні й юридичні критерії допустимості ведення воєнних дій.

Досліджуючи природний стан війни, Т. Гоббс ототожнював його із станом *bellum omnium contra omnes* або *війна всіх проти всіх*, коли людські цінності піддаються руйнації за відсутності суспільного договору. На думку філософа, “ризиковано брати участь в будь-якому конфлікті – він може зруйнувати людину разом з її сталими переконаннями” [2, с. 16].

Прийнято вважати, що людина є свідомою в ухваленні рішень, внаслідок чого ключовим елементом воєнної етики виступає оцінка моральних наслідків дій у процесі ведення бойових дій. У цьому контексті доречно звернутися до позиції М. Волцера, який підкреслює, що навіть справедлива війна може вестися несправедливо, а спротив агресії –

хоч і виправданий – усе одно має залишатися в межах моральних та правових обмежень: “Цілком можливо, що справедлива війна ведеться несправедливо, а несправедлива війна – суворо відповідно до правил... Чинити опір агресії правильно, але навіть спротив підпорядковується моральним (і правовим) обмеженням” [14, с. 21].

Шляхом прийняття Гаазьких та Женевських конвенцій міжнародна спільнота прагнула до формалізації моральних вимог у процесі ведення війни, що полягають у встановленні захисту цивільних осіб, встановлення заборони на нелюдське поводження та обмежень на використання особливо жорстоких видів озброєння. У процесі індустріалізації спостерігається нарощування обсягів виробництва озброєння та масштабування військових конфліктів.

У періоди технологічних революцій спостерігається зміна не лише характеру ведення бойових дій, але й уявлень щодо моральних меж війни. Після завершення Першої світової війни Г. Йонас висловлював позицію щодо *кризи європейської науки*, акцентуючи увагу на тому, що технічний прогрес не здатен поєднуватися з етичним людським самоконтролем. Так, “технологічна могутність перетворила те, що було значною, випробуваною і навіть просвітницькою справою спекулятивного розуму, в конкуруючі плани для здійснення проєктів, і, вибираючи між ними, ми змушені вибирати також між екстремами віддалених і великою мірою невідомих наслідків” [3, с. 43].

Першим свідченням існування загрози для людської цивілізації, що походить від новітніх технологій, стало поширення ядерної зброї у ХХ столітті. Як свідчить досвід ведення війн у ХХІ столітті, розвиток новітніх технологій здатен не лише захищати суспільство, але й знищувати цілі цивілізації. Використання авіаційного озброєння, танків, загроза ядерною зброєю тощо, створює нові виклики для традиційних уявлень щодо чесності та моральності під час війни. На сьогоднішній день людство постало перед кардинально новими викликами: створення та використання автономних бойових систем та штучного інтелекту впливають не лише на зміну інструментів ведення війни, але й на її внутрішню природу. Як слушно зауважує П. Сінгер, впровадження безпілотних систем на полі бою змінює не лише сам спосіб ведення війни, а й “...трансформує сам суб’єкт війни, а не лише її засоби” [12, с. 194].

Для автономних систем є притаманною здатність для ведення військових дій без безпосередньої участі людини, у зв’язку із чим виникає питання щодо можливості їх ототожнення із суб’єктами права. Як зазначають фахівці Міжнародного комітету Червоного Хреста, використання таких систем “породжує глибокі моральні та суспільні питання щодо ролі та відповідальності людини у застосуванні сили”, що фактично означає зміну усталених уявлень про ведення бойових дій, які раніше контролювалися людьми [7, с. 82]. Враховуючи те, що для автономної зброї не є характерним володіння свідомістю чи здатністю до морального судження, має місце формування правового вакууму, проте це не вирішує проблеми того, що хтось має нести відповідальність за дії автоматизованих систем. Р. Сперроу вважає, що “фундаментальною умовою ведення справедливої війни є те, що хтось може бути притягнутий до відповідальності за смерті ворогів, які сталися в її ході. Зокрема, має бути можливість притягнути когось до відповідальності за загибель цивільних” [13, с. 67].

Автоматизація війни зумовлює виникнення цілої низки етичних проблем, серед яких нами виокремлено наступні:

1. Проблема відповідальності за вбивства цивільного населення через використання дронів, що до цього часу не має чіткого вирішення. З точки зору Е. Д. Нуччі та Ф. Сантоні де Сіо, з метою зниження прогалин у сфері відповідальності при використанні автономних систем, питання етики і моралі варто “враховувати не на етапі використання, а на ранніх стадіях технологічного проєктування” [10, с. 6]. У той же час, у реальності не завжди видається можливість для чіткого визначення винних суб’єктів: розробники програмного забезпечення, виробники автоматизованих систем, політичні керівники, якими прийнято рішення щодо їх використання.

2. Застосування безпілотних систем створює моральні ризики, пов’язані з ефектом дистанціювання. Коли бойові дії здійснюються у віддаленому форматі, рівень емоційної залученості та відчуття особистої відповідальності може знижуватися, а “вбивство може стати дещо легшим зі збільшенням фізичної та психологічної дистанції між солдатами та полем бою” [8, с. 122].

3. Наявність ризику надмірної автоматизації, оскільки з метою підвищення

ефективності та оптимізації все більше військових рішень делегуються алгоритмам. У цілому етика війни завжди була спрямована на мінімізацію страждань, проте автономні технології переважно оптимізуються на ефективність, але не моральність чи гуманність. До того ж, для автоматизації мають бути встановлені відповідні межі, оскільки не будь-яке рішення може бути закодовано з моральної точки зору. Саме це зумовлює виникнення глибокого конфлікту між моральними засадами та цілями запрограмованих машинних алгоритмів.

Як зазначає Г. Арендт у праці *Становище людини*, однією з найбільших загроз для існування людства є втрата здатності до морального мислення та оцінювання дій чи рішень. Вона підкреслює, що “більшість описів *насолоти від праці* ... пов’язується з душевним віднесенням від злочинного застосування сили”, за допомогою якої людина намагається впливати на природу і посилює свою могутність через технічні винаходи [1, с. 106]. Делегування повноважень щодо ухвалення рішень щодо життя та смерті машинним алгоритмам зумовлює формування небезпечного середовища, в якому військові дії розгортаються без урахування моральних суджень.

У контексті досліджуваного питання варто звернути увагу на те, що у класичному розуміння поняття героїзму передбачає прийняття особистої участі та ризику власним життям для забезпечення існування вищих ідеалів. При цьому, у контексті машинної війни зазначений елемент залишається поза увагою, оскільки “людина віддає своє життя заради свободи та гідності Інших, демонструючи велич жертвності” [6, с. 247].

В умовах машинної війни людські цінності стикаються з різноманітними етичними та екзистенційними ризиками. Зазначені ризики та потенційні шляхи їх вирішення узагальнено та відображено у таблиці 1.

Таблиця 1

Етичні та екзистенційні виклики машинної війни та шляхи їх вирішення

Основні виклики	Приклад	Шляхи вирішення
Відсутність відповідальності людини	Автономні атаки безпілотних літальних апаратів без управління оператора	Запровадження обов’язкового контролю з боку людини
Дегуманізація військових дій	Використання дронів-камікадзе	Розробка і запровадження спеціальних етичних протоколів, що сприятиме збереженню емоційних складових
Проблема притягнення до юридичної відповідальності	Збій в автономних системах	Запровадження механізму колективної відповідальності для розробників та військового командування
Порушення етичних норм внаслідок технологічної дистанції.	Управління дронами з території інших континентів	Обов’язковість освіти у галузі воєнної етики для усіх учасників реалізації технологічних процесів
Відсутність технологічного контролю	Використання самонавчальних алгоритмів у процесі ведення бойових дій	Встановлення суворих міжнародних обмежень на використання автономних систем

Джерело: складено автором

Протягом останніх років спостерігається значний прогрес у галузі технологічного розвитку, внаслідок чого зростає обсяг використання автономних систем на полі бою. Машини мають здатність до більш швидкого реагування, порівняно з людьми, не відчуваючи при цьому втоми. Напруженість обстановки в умовах реального бою може вплинути на прийняття командуванням хибних рішень, порушення наказу чи невиконання завдання. У свою чергу, автономні системи є беземоційними, завжди концентруючись на поставлених завданнях, не порушуючи початкових планів. З цього випливає складність морального боку війни, оскільки можливість використання автономних систем не має єдиного бачення, потребуючи пошуку компромісів, а також проведення обговорень серед фахівців у сфері етики війни.

Висновки. На основі проведеного аналізу встановлено, що машинна війна становить принципово новий виклик не лише для сфери військової стратегії, а й для моральної структури людського буття. Втрата контролю над автономними алгоритмами несе загрозу не лише фізичному знищенню, а й моральній деградації, що підриває підвалини гідності, відповідальності та гуманності. У таких умовах збереження людських цінностей вимагає

переосмислення етичних засад і їх адаптації до нових технологічних реалій.

Подолання етичних та екзистенційних викликів, що супроводжують розвиток автономних бойових систем, потребує формування нових філософських підходів, орієнтованих на поєднання технологічної ефективності з гуманістичними принципами. Ключовим напрямом має стати впровадження принципу *значущого людського контролю* (*meaningful human control*), що передбачає обов'язкову участь людини в ухваленні будь-якого рішення щодо застосування сили. Необхідною є також інтеграція етичних вимог у всі етапи життєвого циклу автономних систем – від проектування до експлуатації. Такий підхід дозволить враховувати моральні ризики ще до моменту їх реалізації на полі бою. Таким чином, забезпечення збереження людських цінностей в умовах технологічно зумовленої трансформації війни потребує міждисциплінарного підходу, який охоплює філософські, правові, технічні й гуманітарні виміри

Список використаних джерел:

1. Арндт, Г 1999. *Становище людини*. Пер. з англ. М. Зубрицька. Київ : Видавництво "Літопис", 255 с.
2. Гоббс, Т 2000. *Левіафан або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної*. Пер. з англ. Р. Димерця, В. Єрмоленка, Н. Іванової, Є. Мірошниченка, Т. Олійник, Київ : Дух і Літера, 606 с.
3. Йонас, Г 2001. *Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації*. Пер. з нім., Київ : Лібра, 400 с.
4. Меліков, РГ 2021. 'Автономні системи озброєння та принцип розрізнення в міжнародному гуманітарному праві'. *Право і суспільство*, № 6, с. 315–317.
5. Ткаченко, КМ & Белай, СВ 2024. *Вплив штучного інтелекту на розвиток збройних конфліктів*. Доступно : <<https://sts.nangu.edu.ua/article/view/323388/313843>>. [14 Квітень 2025].
6. Сафонік, Л 2016. *Буттєвість сенсу людського життя*: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 350 с.
7. Autonomous Weapon Systems: Implications of Increasing Autonomy in the Critical Functions of Weapons: Expert meeting 2016. *International Committee of the Red Cross*. Versoix, Switzerland, 15–16 march, 98 p.
8. Enemark, С 2021. *Ethics of Drone Strikes. Restraining Remote-Control Killing*. Edinburg : University Press, 217 p.
9. Harari, YN 2018. *Homo Deus. A Brief History of Tomorrow*. New York: HarperCollins, 464 p.
10. Nucci, ED & Santoni de Sio, F 2016. *Drones and Responsibility: Legal, Philosophical and Sociotechnical Perspectives on Remotely Controlled Weapons*. London : Routledge, pp. 1–23.
11. Müller, VC 2020. 'Ethics of Artificial Intelligence and Robotics'. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Vol. 6. pp. 1–31.
12. Singer, PW 2009. *Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century*. London : Penguin, 499 p.
13. Sparrow, R 2007. 'Killer Robots'. *Journal of Applied Philosophy*, Vol. 24 (1), pp. 62–77.
14. Walzer, M 1977. *Just And Unjust Wars*. New York : Basic Books, 400 p.

References:

1. Arendt, H 1999. *Stanovyshche lyudyny (The Human Condition)*, transl. from English by M. Zubrytska, Kyiv : Vydavnytstvo "Lytopys", 255 s.
2. Hobbes, T 2000. *Leviathan abo Sut', budova i povnovazhennia derzhavy tserkovnoyi ta tsyvil'noyi (Leviathan, or the Matter, Forme, and Power of a Common-Wealth Ecclesiasticall and Civil)*, transl. from English by R. Dymertse, V. Yermolenko, N. Ivanova, Ye. Miroshnychenko, T. Oliinyk, Kyiv : Duxh i Litera, 606 s.
3. Jonas, H 2001. *Pryntsyp vidpovidal'nosti: u poshukakh etyky dlia tekhnolohichnoyi tsyvilizatsiyi (The Principle of Responsibility: In Search of Ethics for the Technological Age)*, transl. from German, Kyiv : Libra, 400 s.
4. Melikov, RH 2021, 'Avtonomni systemy ozbroiennia ta pryntsyp rozrizznennia v mizhnarodnomu humanitarnomu pravi (Autonomous Weapon Systems and the Principle of Distinction in International Humanitarian Law)'. *Pravo i suspilstvo (Law and Society)*, no. 6: 315–317.
5. Tkachenko, KM & Bielai, SV 2024. *Vplyv shtuchnoho intelektu na rozvytok zbroinykh konfliktiv (The Impact of Artificial Intelligence on the Development of Armed Conflicts)* [Electronic resource]. Available from: <<https://sts.nangu.edu.ua/article/view/323388/313843>>. [14 April 2025].
6. Safonik, L 2016. *Buttievist' sensu lyuds'koho zhyttia: monohrafiya (The Beingness of the Meaning of Human Life: Monograph)*, L'viv : LNU imeni Ivana Franka, 350 s.

7. Autonomous Weapon Systems: Implications of Increasing Autonomy in the Critical Functions of Weapons: Expert meeting 2016. *International Committee of the Red Cross*. Versoix, Switzerland, 15–16 march, 98 p.
8. Enemark, C 2021. *Ethics of Drone Strikes. Restraining Remote-Control Killing*. Edinburg : *University Press*, 217 p.
9. Harari, YN 2018. *Homo Deus. A Brief History of Tomorrow*. New York: *HarperCollins*, 464 p.
10. Nucci, ED & Santoni de Sio, F 2016. *Drones and Responsibility: Legal, Philosophical and Sociotechnical Perspectives on Remotely Controlled Weapons*. London : *Routledge*, pp. 1–23.
11. Müller, VC 2020. 'Ethics of Artificial Intelligence and Robotics'. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Vol. 6. pp. 1–31.
12. Singer, PW 2009. *Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century*. London : *Penguin*, 499 p.
13. Sparrow, R 2007. 'Killer Robots'. *Journal of Applied Philosophy*, Vol. 24 (1), pp. 62–77.
14. Walzer, M 1977. *Just And Unjust Wars*. New York : *Basic Books*, 400 p.

Прорецензовано / Reviewed

30.04.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publication

04.05.2025

DOI 10.33930/ed.2019.5007.53(3-4)-8

УДК 008:316.7:061.1(100+477)“20”

МІЖНАРОДНІ ГУМАНІТАРНІ СТРАТЕГІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

М. О. Тимошенко

Анотація.

Актуальність теми дослідження. Міжнародні гуманітарні стратегії виступають ключовим інструментом у формуванні ідентичності, сприяючи підтримці української культури на світовій арені і зміцненню національної самосвідомості. Актуальність теми зумовлена необхідністю системного наукового аналізу механізмів реалізації цих стратегій у контексті культурної дипломатії і міжнародної співпраці.

Постановка проблеми. У сучасних умовах посиленої глобалізації культурні системи держав зазнають значних трансформацій, що ставить на порядок денний питання збереження та підтримки національної культурної ідентичності. Україна як країна з багатою історико-культурною спадщиною стоїть перед викликом, адже нині виникає потреба збалансувати збереження традицій із відкритістю до глобальних культурних впливів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі розв'язання поставленого завдання ми спиралися на дослідження сучасних українських вчених: В. Бітаєва, С. Соболевської, І. Ковальчук, В. Драч, І. Костири, О. Панченко, В. Чернець та інших.

Постановка завдання. Виявити особливості використання міжнародних гуманітарних стратегій для збереження культурної ідентичності України під час глобалізаційних трансформацій на прикладі діючих інституцій і закладів культури.

Виклад основного матеріалу. У роботі виявлено особливості використання міжнародних гуманітарних стратегій для збереження культурної ідентичності України під час глобалізаційних трансформацій на прикладі діючих інституцій і закладів культури. Методологія дослідження для означеної проблематики крізь призму культурології полягає у застосуванні системного підходу з використанням аналітичного, компаративного і крос-культурного методів дослідження. Наукова новизна полягає у визначенні ролі Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (НМАУ) як провідного мистецького закладу з активною міжнародною діяльністю у гуманітарній стратегії України, що сприяє формуванню та утвердженню культурної ідентичності в умовах глобалізації, у подальшому розвитку і популяризації української культури у світі.

Висновки. Міжнародні гуманітарні стратегії відіграють ключову роль у процесі